

UDC: 330.16

ЎЗБЕКИСТОНДА БАХТИЁРЛИК ВА ҲАЁТДАН ҚОНИҚИШ

Нурдинова Шоирахон Рашидхоновна,
PhD, доцент в.б., Наманган давлат университети;
e-mail: sh.nurdinova@gmail.com;
ORCID: 0000-0002-2080-6031

Аннотация. Сўнги йилларда иқтисодчиларнинг эътиборини тортган бахтиёрлик тушунчаси ва ҳаётдан қониқишини аниқлаш микро доирада ишлаб чиқарувчиларни қизиқтирса, макро доирада мамлакатдаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни таҳлил қилиш нуқтаи назаридан бошқарув ва ҳокимият органлари учун аҳамият касб этади. Мазкур тадқиқотда Ўзбекистонда бахт(иёрлик) иқтисодиёти ва бахт омиллари тадқиқ қилинди. Мақолада тартибланган логит модели ёрдамида бахт/ҳаётдан қониқишига таъсир қилувчи омиллар баҳоланди. Натижалар бахт/ҳаётдан қониқишига соғлиқ ва даромаднинг ижобий ва ёшнинг негатив таъсирини кўрсатди. Оила қуриш ва ҳаётдан қониқиш даражаси ўртасида эса ижобий боғлиқлик кузатилди.

Калим сўзлар: бахт иқтисодиёти, бахт(иёр)лик, ҳаётдан қониқиш, тартибланган логит модели.

СЧАСТЬЕ И УДОВЛЕТВОРЕНИЕ ЖИЗНИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Нурдинова Шоирахон Рашидхоновна,
PhD, и.о. доцента
Наманганского государственного университета

Аннотация. В последние годы концепция счастья привлекает внимание экономистов. Счастье/удовлетворение жизнью важно для производителей, чтобы проанализировать на микроуровне, насколько потребители удовлетворены товарами и услугами. Принимая во внимание уровень счастья, правительства могут анализировать социально-экономическую ситуацию в стране на макроуровне. В этой работе исследуются экономика счастья и факторы счастья в Узбекистане. Упорядоченная логит-модель используется для оценки факторов, влияющих на счастье/удовлетворенность жизнью. Результаты показывают, что здоровье и доход положительно влияют на счастье/удовлетворенность жизнью, тогда как возраст отрицательно влияет на счастье/удовлетворенность жизнью. Результаты исследования показывают, что существует положительная регрессия между браком и удовлетворенностью жизнью.

Ключевые слова: экономика счастья, счастье, удовлетворенность жизнью, упорядоченная логит-модель.

HAPPINESS AND LIFE SATISFACTION IN UZBEKISTAN

Nurdinova Shoirakhon Rashidkhonovna,
Namangan State University, Associate Professor

Abstract. The concept of happiness has attracted the attention of economists in recent years. Happiness/life satisfaction is essential for producers to analyze how consumers are satisfied

with their goods and services at the micro-level. Taken into account the level of happiness, governments might analyze the socio-economic situation in the country at the macro level. This study examines the economics of happiness and the factors of happiness in Uzbekistan. Ordered logit model is used to estimate factors influencing happiness/life satisfaction. The findings demonstrate that there is a positive effect of health and income on happiness/life satisfaction, whilst there is a negative effect of age on happiness/life satisfaction. The result reveals that there is a positive relationship between marriage and life satisfaction.

Keywords: *Economics of Happiness, Happiness, Life Satisfaction, Ordered Logit Model.*

Кириш

Инсоният яралибдики, бахтга интилиб яшайди. Бахт антик Юнондан қадимги Хитой фалсафасигача барча географик ҳудудларни қамраб олган тушунчадир [1]. Фалсафий жиҳатдан Форобий таъбири билан айтганда, инсон мутлақ бахтга фақат ақл-идрок орқали эришиши мумкин [2]. Аристотель бахтни ижтимоий ва ноижтимоий жиҳатдан эзгу фаолият сифатида таърифласа, Платон адолат шакли сифатида ифода этади [3].

Иқтисодий адабиётда бахт ҳаётдан қониқиш, мамнуният ва ижобий ҳисларнинг кўплиги билан изоҳланади [4, 5]. Бахт билан боғлиқ тадқиқотлар, хусусан, иқтисодиётда бахт бўйича қилинган эмпирик тадқиқотлар сонининг ортиши янги йўналиш вужудга келишига сабаб бўлди. Бахтиёрлик иқтисодиёти бахтга таъсир қилувчи омиллар, хусусан, бу омиллар орасида иқтисодий омилларни ўрганувчи йўналишдир. Бахтиёрлик иқтисодиёти бўйича илк қараш узоқ йиллар давомида мамлакатларнинг ривожланиши Ялпи Миллий (ички) маҳсулот қиймати билан ўлчанишига қарши фикр тариқасида Бутан қироли томонидан илгари сурилган. Натижада инсон фаровонлиги нафақат ЯИМ, балки ноиқтисодий омилларга ҳам боғлиқ эканлиги ҳақидаги фаразлар пайдо бўлди. АҚШ, Европа ва жон бошига тўғри келадиган миллий даромади юқори бўлган мамлакатларда бу масалада илмий тадқиқотлар сони ортиб бормоқда. Хусусан, даромад ва унинг адолатли тақсими, иш билан бандлик ва иқтисодий ўсиш каби иқтисодий омиллар ҳамда бахт/ҳаётдан қониқиш орасида боғлиқлик бўйича бир қатор тадқиқотлар амалга оширилган.

Easterlin [6] маълум мамлакатдаги аҳоли даромадларидаги ортиш барчанинг бахт даражаси ортишига олиб келмаслигини таъкидлайди. Даромаднинг ортиши бахт/ҳаётдан қониқишга ижобий таъсир қилишини исботлаган баъзи тадқиқотлар юқоридаги фикрга қарши чиқади [7, 8]). Иқтисодий ўсиш ва ҳаётдан қониқиш ўртасидаги боғлиқлик бўйича қилинган тадқиқот натижалари ҳам бир-биридан фарқ қилади.

Easterlin [9] парадоксига кўра, АҚШдаги иқтисодий ўсиш ҳаётдан қониқишга сезиларли таъсир кўрсатмаган. Бу фикрни қўллаб-қувватловчи бошқа тадқиқотда узоқ вақт давомидаги иқтисодий ўсиш бахтга ижобий таъсир қилмаслиги, бу эса иш вақтининг ортиши ва ижтимоий капитал пасайиши каби омиллар таъсирида вужудга келиши билан изоҳланади [10]. Иқтисодий жиҳатдан ривожланган мамлакатларда жон бошига тўғри келадиган ЯИМ ортининг бахтга таъсири жуда паст бўлса-да, камбағал мамлакатларда ЯИМнинг ўсиши бахтга сезиларли ижобий таъсир кўрсатади [11].

Böckerman & Imakunnasning [12] Финляндия мисолида ишсизлик ва субъектив фаровонлик ҳақидаги мақоласида ишсизликнинг 3 фоиздан 17 фоизгача ўсиши субъектив фаровонликнинг ўртача даражасига сезиларли таъсир кўрсатмаганлиги қайд этилган. Бу Финляндиянинг ижтимоий сиёсати, хусусан, ишсизларни ижтимоий ҳимоя қилиш дастури натижаси сифатида тахмин қилинади. АҚШ ва Европанинг 12 та мамлакатини қамраб олган тадқиқот натижалари ишсизлик даражасининг пастлиги ҳаётдан қониқишга ижо-

бий таъсир кўрсатишини илгари сурган [13]. Blanchflower [11] томонидан қилинган тадқиқотда ишсизлик ва инфляциянинг ўсиши бахт даражасини пасайтириши кўрсатилган. Маълумоти ва ёши эътиборга олинганда, маълумот даражаси паст ва ёши катталар кўпроқ ишсизлик ҳақида қайғурса, ёш ва маълумот даражаси юқори бўлганларни инфляция ташвишга солади.

Lucas et al. [14] оилавий аҳвол ва бахт орасидаги ўзаро боғлиқликни тадқиқ қилиб, турмуш қуриш ва оилали бўлиш бахт даражасини орттиришини илгари сурган. Турмуш қуришнинг бахт даражасига таъсири йиллик ўртача 70 000 фунт стерлинг қўшимча даромадга эга бўлишга тенг. Бева бўлиш эса йиллик ўртача 170 000 фунт стерлинг йўқотиш қийматидаги бахтсизликни олиб келади [15].

Диндорлик АҚШда бахт/ҳаётдан қониқишга ижобий таъсир кўрсатган [16]. Европада эса дин ва бахт орасида боғлиқлик мавжуд эмаслиги кузатилган [17]. Helliwell & Putnamнинг [18] “Дунё қадриятлар сўровномаси”га асосланган тадқиқоти диний эътиқоди юқори бўлганларнинг ҳаётдан қониқиш даражаси юқорироқ бўлишини кўрсатади. Диндорлик ва бахт орасидаги ижобий боғлиқлик кишидаги шукур туйғуси билан боғланади.

АҚШ, Канада, Филиппин, Чили ва Европанинг 28 та мамлакатини қамраб олган тадқиқотда маданиятнинг ҳаётдан қониқишга ижобий таъсири кузатилган. Инглиз тилида сўзловчи мазкур мамлакатлар тадқиқотга жалб этилган бошқа тилда сўзловчи мамлакатларга нисбатан юқорироқ ҳаётдан қониқиш даражасига эга [19]. Урбанизация ва бахт/ҳаётдан қониқиш орасидаги боғлиқлик бўйича бир қатор тадқиқотлар мавжуд. Тадқиқот натижалари шаҳарда яшовчи аҳолининг ҳаётдан қониқиш даражаси қишлоқ аҳолисига нисбатан паст эканлигини кўрсатади [20].

Мамлакатни бошқариш тизими шу мамлакатда яшовчи аҳолининг бахт/ҳаётдан қониқиш даражасига тўғридан-тўғри таъсир

кўрсатиши исботланган, яъни демократия ривожланган мамлакатлар аҳолиси бахтлироқдир [21].

Ўзбекистон билан боғлиқ адабиётлар таҳлил қилинганда, ўзбек тилида бахтиёрлик иқтисодиёти ва унинг ривожланиши, бахтга таъсир қилувчи омилларни тадқиқ қилувчи илмий адабиётнинг камлиги кузатилади [22]. Мазкур илмий бўшлиқни тўлдириш мақсадида ушбу тадқиқотда Ўзбекистонда бахтга таъсир этувчи ижтимоий-демографик омиллар ўрганилмоқда. Бахт/ҳаётдан қониқиш ва унга таъсир этувчи омиллар орасидаги боғлиқлик тартибланган логит модели асосида баҳоланади.

Материал ва методлар

Ҳаётдан қониқиш ва бахт билан боғлиқ тадқиқотларда “Дунё қадриятлар сўровномаси”, Евробарометр, Гэллап каби сўровномалардан фойдаланилади. Мазкур тадқиқотда Ўзбекистонда ҳаётдан қониқиш/бахт ҳамда унга таъсир этувчи омиллар орасидаги боғлиқликни таҳлил қилиш мақсадида “Дунё қадриятлар сўровномаси” маълумотларига мурожаат этилди.

“Дунё қадриятлар сўровномаси” миқдор характерли маълумотлар билан бир қаторда сифат характерли статистик маълумотлардан ташкил топган: оилавий аҳвол, таълим даражаси, меҳнат бозоридаги иштирок ва ҳоказо.

Мазкур тадқиқотда ҳаётдан қониқиш боғлиқ (эрксиз) ўзгарувчи сифатида олинди. Бу ўзгарувчи тартибланган қийматга эга бўлиб, 0 – умуман ҳаётдан қониқмаган ва 10 – ҳаётдан жуда қониққанликни ифодалайди. Боғлиқ ўзгарувчининг тартибланганлик хусусияти инобатга олиниб, энг мақбул регрессия модели тартибланган логит модели бўлади [23].

Тадқиқот натижалари

Мустақил (эркли) ўзгарувчи сифатида ёш, даромад, фарзандлар сони, соғлиқ, оилавий аҳвол, жинс, маълумоти, иш билан бандлик ҳолати каби категориялар олинди. Кузатувлар сони 1,329 га тенг.

Ўзгарувчиларнинг тасвирий статистикаси 1-жадвалда берилган.

Ўзгарувчилар тасвирий статистикаси

Ўзгарувчилар	Ўртача	Стд.Чет	Минимум	Максимум
Ҳаётдан қониқиш	7,911964	1,881805	1	10
Ёш	39,36945	14,52738	18	85
Даромад	5,813394	1,804388	1	10
Фарзандлар сони	2,629044	1,898818	0	8
Соғлиқ	2,961625	0,8042821	1	4
Оилавий аҳволига кўра				
Бирга яшовчи	0,0112867	0,1056773	0	1
Оилали	0,7366441	0,4406196	0	1
Турмуш қурмаган	0,1309255	0,3374458	0	1
Ажрашган, бева	0,1211437	0,326417	0	1
Жинсига кўра				
Эркак	0,3927765	0,4885517	0	1
Аёл	0,6072235	0,4885517	0	1
Маълумотига кўра				
Бошланғич	0,0037622	0,0612446	0	1
Ўрта/ўрта-махсус	0,8728367	0,3332812	0	1
Олий	0,1234011	0,3290208	0	1
Меҳнат бозоридаги иштирокига кўра				
Ишсиз	0,1361926	0,3431221	0	1
Иш билан банд	0,4198646	0,4937223	0	1
Иқтисодий нофаол аҳоли	0,4439428	0,4970347	0	1

Мазкур ўзгарувчилар сифат хусусиятига эга эканлиги боис фиктив ўзгарувчилар яратилди. 1-жадвалдан кўринганидек, респондентларнинг ўртача ҳаётдан қониқиш даражаси 7.91 га тенг. Сўровномада иштирок этганларнинг ёши 18-85 ёш оралиғида бўлиб, ўртача ёши эса 39 ёш. Даромад даражасига қаралса, ўнлик ўлчовда ўртача даромад даражаси 5.81 га тенг.

Иштирокчиларда фарзандлар сони энг кўпи саккизга тенг, яъни ўртача 2.6 фарзандга эга эканлиги кузатилди. Соғлиқ ҳолати тўртлик ўлчовда бўлиб, иштирокчиларнинг ўртача соғлиқ ҳолати 2.96 га тенг.

Оилавий аҳволига кўра, энг кўп категория оилалилар бўлиб, умумий респондентларнинг 74 фоизини ташкил этади. Партнер билан бирга яшовчилар эса 1.1 фоизни ташкил этади.

Жинсига кўра, иштирокчиларнинг 61 фоизи аёллар, 39 фоизи эркаклардан ташкил топган.

Маълумотига кўра, бошланғич, ўрта/ўрта-махсус ва олий маълумотлилар мос равишда 0.1, 87 ва 12 фоизни ташкил этади.

Меҳнат бозоридаги иштирокига кўра, иштирокчиларнинг 14 фоизи ишсиз, 42 фоизи иш билан банд эканлиги кузатилди. Сўровномада иштирок этган иқтисодий нофаол аҳоли эса 44 фоизга тенг.

Дунё “Қадриятлар Сўровномаси” асосида ҳудудлараро фарқларни кўриш ҳамда вилоят даражасида ўртача бахт қиймати-га баҳо бериш мақсадида вилоят ва ҳудудлар бўйича бахт даражаси тадқиқ қилинди (2-жадвал). Бунда “Умуман олганда, Сиз...? Жуда бахтлими-сиз, деярли бахтлими-сиз, унча бахтли эмасми-сиз, умуман бахтли эмасми-сиз” саволига берилган тўрт ўлчовли

жавоблар асос қилиб олинди. Бу ўлчов бўйича Қорақалпоғистон, вилоятлар ва Тош-

кент шаҳридаги бахтнинг ўртача даражаси ҳисобланди.

2-жадвал

Бахтлилик даражасининг вилоятларга кўра тақсимоти (фоизда)

Вилояти	жуда бахтли	бахтли	бахтсиз	жуда бахтсиз
Қорақалпоғистон Республикаси	40,00	50,00	10,00	0,00
Андижон вилояти	73,55	23,14	3,31	0,00
Бухоро вилояти	82,83	15,15	2,02	0,00
Жиззах вилояти	73,33	23,33	3,33	0,00
Қашқадарё вилояти	74,79	23,53	1,68	0,00
Навобий вилояти	76,92	23,08	0,00	0,00
Наманган вилояти	47,06	49,58	3,36	0,00
Самарқанд вилояти	75,80	20,38	3,18	0,64
Сурхондарё вилояти	79,38	20,62	0,00	0,00
Сирдарё вилояти	72,50	27,50	0,00	0,00
Тошкент вилояти	65,22	31,88	1,45	1,45
Фарғона вилояти	53,33	42,22	4,44	0,00
Хоразм вилояти	82,00	16,00	2,00	0,00
Тошкент шаҳри	35,51	57,25	7,25	0,00

2-жадвалдан кўриниб турибдики, ўзини жуда бахтли деб ҳисоблайдиган аҳолининг энг катта улуши Бухоро вилоятига тўғри келмоқда. Хоразм ва Сурхондарё вилоятлари бу кетма-кетликни давом эттирган. Жуда бахтсиз қатлам Тошкент ва Самарқанд вилоятларида кузатилади. Аҳолисининг 10 ва 7,25 фоизи бахтсиз деб топилган ҳудудлар мос равишда Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳрига тўғри келади.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри бўйича тўртлик ўлчовда ўртача бахт даражаси баҳоланди. 3-жадвалда вилоятлар бўйича бахт даражаси юқоридан қуйига рейтинг сифатида берилган. Унга кўра, Бухоро вилояти рейтингда пешқадамлик қилмоқда. Тошкент шаҳри энг паст кўрсаткич билан рейтингнинг қуйи поғонасидан жой олган. Тадқиқот натижалари хорижий рейтинглар билан солиштирилди. Жаҳон бахт ҳисоботида кўра, шаҳарлар рейтингда Тошкент шаҳрининг бахт (субъектив фаровонлик) даражаси жуда паст эмаслиги кузатилди. Бу ҳисоботда 186 та шаҳарда истиқомат қилувчиларнинг ҳозирги ва келажакдаги бахт ҳолати ўрганилган. Шаҳарларнинг субъектив фаровонлик рейтингига кўра, Тошкент шаҳри 6,04 кўрсаткич билан 75-ўринни эгаллаган. Шунингдек,

тошкентликларнинг москваликларга нисбатан субъектив фаровонлиги юқори эканлиги аниқланган [24].

Натижалардаги фарқни тадқиқот манбаси орқали изоҳлаш мумкин. Жаҳон бахт ҳисоботи, одатда, Гэллап дунё сўровномасидан фойдаланади. Мазкур тадқиқотда “Дунё қадриятлар сўровномаси”дан фойдаланилган. Шунингдек, ўртача кўрсаткични ҳисоблашда эътиборга олинган саволларда ҳам фарқ кузатилади. Бу илмий адабиётлардаги бахт билан боғлиқ атамаларнинг бир-бири ўрнида фойдаланиши ва аниқ таърифлар орқали ажратилмаганлиги натижасида келиб чиқади.

Натижаларни таққослашда эътиборга олиш лозим бўлган жиҳат сўровномаларнинг турли ўлчовларда амалга оширилганлигидир. Буни ҳал этиш учун натижалар ўнлик ўлчовга айлантирилди. Бунда тўртлик ўлчов интерваллари эътиборга олиниб, ўртача тортилган қиймат ўнлик ўлчовда ҳисобланди [25]. Ўнлик ўлчовдаги ўртача бахт кўрсаткичлари қуйидаги расмда кўрсатилган. Ўлчовлар ўзгартирилганда, рейтингда кескин ўзгариш кузатилмаган. Фақат Сирдарё ва Самарқанд вилоятлари рейтингда ўрин алмашганини кўриш мумкин.

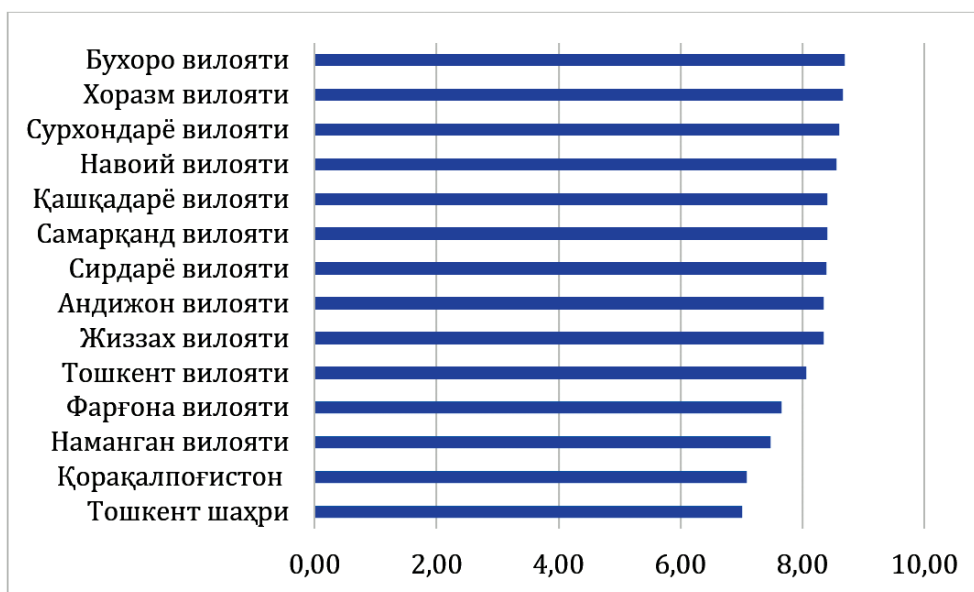

Вилоятларнинг бахт даражасига кўра рейтинг

Рейтинг	Вилояти	Ўртача бахт даражаси
1	Бухоро вилояти	3,81
2	Хоразм вилояти	3,80
3	Сурхондарё вилояти	3,79
4	Навоий вилояти	3,78
5	Қашқадарё вилояти	3,73
6	Сирдарё вилояти	3,73
7	Самарқанд вилояти	3,72
8	Андижон вилояти	3,70
9	Жиззах вилояти	3,70
10	Тошкент вилояти	3,61
11	Фарғона вилояти	3,49
12	Наманган вилояти	3,44
13	Қорақалпоғистон	3,30
14	Тошкент шаҳри	3,28

Расмдаги вилоятлар бўйича ўртача бахт даражасига қаралса, 8.69 қиймат билан Бухоро энг бахтли вилоят, Тошкент шаҳри эса 7.01 қиймат билан энг бахтсиз шаҳардир.

Йирик ва пойтахт шаҳарлардаги бахт даражаси инфратузилма, гавжумлик, транспортда сарфланган вақт каби омилларнинг таъсири натижасида пасаяди.

Тадқиқот натижалари таҳлили

Ҳаётдан қониқиш ва ижтимоий-иқтисодий омиллар орасидаги боғлиқлик тартибланган логит моделида баҳоланди (4-жадвал). Моделдан кўриниб турибдики, жинсийат ва ҳаётдан қониқиш орасидаги боғлиқлик статистик аҳамиятга эга эмас. Ёш ва ҳаётдан қониқиш ўртасида негатив боғлиқлик мавжуд бўлиб, статистик жиҳатдан аҳамиятга

эга. Негатив боғлиқлик ёш ортгани сари ҳаётдан қониқиш даражаси пасайишини кўрсатади. Илмий адабиётларда ёш ва ҳаётдан қониқиш ўртасида U (қаварик) шаклида боғлиқлик борлиги кузатилади [26]. Шу сабабли моделда ёшнинг квадрати ва ҳаётдан қониқиш орасидаги боғлиқлик ҳам баҳоланди. Ёш квадрати ва ҳаётдан қониқиш ўртасида ижобий боғлиқлик борлиги кузатилди.

Оилавий аҳволи бўйича модель натижалари турмуш қуришнинг ҳаётдан қониқишга сезиларли ижобий таъсири борлигини кўрсатади. Аниқроғи, оилалиларнинг турмуш

қурмаган, бирга яшовчи ва ажрашган/бева респондентларга нисбатан ўртача ҳаётдан қониқиш даражаси юқори эканлиги кузатилди.

4-жадвал

Регрессия натижалари¹

	А			В		
	Коэффициент	Коэффициент нисбати	z қиймати	Коэффициент	Коэффициент нисбати	z қиймати
Аёл	0,1314721	1,140506	1,28	0,01531804	1,015436	0,13
Ёш	-0,11048909***	0,895396	-4,93	-0,09631283***	0,9081799	-4,04
Ёш квадрати	0,00125757***	1,001258	5,29	0,00108845***	1,001089	4,25
Оилали	1,3486087**	3,852063	2,93	1,3358342**	3,803167	2,89
Турмуш қурмаган	1,0855244*	2,960992	2,25	1,1611352*	3,193557	2,39
Ажрашган	0,66708415	1,948547	1,38	0,68413255	1,982052	1,42
Фарзандлар сони	0,05544294	1,057009	1,38	0,04883059	1,050042	1,21
Ўрта/ўрта-маҳсус	0,56512222	1,759663	0,56	0,57826853	1,782949	0,57
Олий	0,44055455	1,553569	0,44	0,45232532	1,571963	0,45
Даромад	0,27608111***	1,317955	9,33	0,27664013***	1,318692	9,31
Соғлиқ	0,6012127***	1,82433	8,54	0,61153392***	1,843257	8,62
Иш билан банд				0,19083396	1,210258	1,19
Иқтисодий нофаол аҳоли				0,39320304*	1,481719	2,25
cut1_cons	-2,1598815			-1,6972474		
cut2_cons	-1,7007743			-1,2372463		
cut3_cons	-0,93099567			-0,46485978		
cut4_cons	-0,15013119			0,3194223		
cut5_cons	0,86832445			1,3391014		
cut6_cons	1,8304634			2,3041541		
cut7_cons	2,7060016*			3,1832707**		
cut8_cons	3,6210846**			4,0999873***		
cut9_cons	4,3569681***			4,8367661***		
Кузатувлар сони	1,329			1,329		
Pseudo R2	0,0527			0,0538		
Log likelihood	-2342,8303			-2340,1397		

Фарзандлар сони ўзгарувчиси бўйича таҳлил қилинганда, фарзандлар сони ва ҳаётдан қониқиш ўртасидаги боғлиқлик статистик аҳамиятга эга эмас. Маълумот даражаси бўйича таҳлил натижалари ҳам статистик аҳамиятга эга эмаслиги кузатилди.

Даромад даражаси ва ҳаётдан қониқиш ўртасида ижобий боғлиқлик мавжуд бўлиб, даромаднинг ошиши ҳаётдан қониқиш ортишига ижобий таъсир кўрсатади. Соғлиқ

ҳолати ҳам ҳаётдан қониқишга ижобий таъсир кўрсатиши аниқланди: соғлиқ ҳолатининг яхшиланиши бахт даражасини орттиради. Ўз навбатида, бахт даражаси ҳам соғлиққа ижобий таъсир кўрсатади, бахтли инсонлар узок (соғлом) яшаши кузатилган [27].

Бандлик тури бўйича ишсизлар реферанс гуруҳ сифатида олинди. Иш билан бандларнинг ҳаётдан қониқиш даражаси статистик

***, **, * мос равишда 1%, 5% ва 10%лик статистик аҳамиятга эга.

Эркак, бирга яшовчи, боилангич маълумотли, ишсиз реферанс ўзгарувчи.

жиҳатдан аҳамиятсиз натижа кўрсатди. Иқтисодий нофаол аҳолининг ишсизларга нисбатан ҳаётдан қониқиш даражаси юқори эканлиги кузатилди.

Тадқиқотда мустақил (эркли) ўзгарувчиларнинг боғлиқ (эрксиз) ўзгарувчини тушунтиришга нисбати 0,0538 (Псевдо-R²) ни ташкил этди. Тадқиқот натижалари илмий адабиётдаги мавжуд натижаларни тасдиқлайди.

Хулоса

Мазкур мақолада бахт иқтисодиёти ва бахтга таъсир қилувчи омиллар ҳақида маълумот берилди. Ўзбекистонда бахт/ҳаётдан қониқишга таъсир қилувчи омиллар “Дунё кадриятлар сўровномаси” статистик маълумотларидан фойдаланган ҳолда, тартибланган логит модели асосида баҳоланди. Моделда ҳаётдан қониқишга жинсият, ёш, ёш квадрати, оилавий аҳволи, фарзандлар сони,

соғлиқ, даромад, маълумот даражаси ва иш билан бандликнинг таъсири ўрганилди.

Модель натижаларига кўра, соғлиқ ва даромаднинг ҳаётдан қониқишга ижобий таъсири, ёшнинг ҳаётдан қониқишга негатив таъсири кузатилди. Оилали респондентларнинг ҳаётдан қониқиш даражаси энг юқори эканлиги аниқланди. Маълумот даражаси, фарзандлар сони ва жинсиятнинг ҳаётдан қониқиш билан боғлиқлиги статистик жиҳатдан аҳамиятсиз эканлиги кузатилди.

Шунингдек, ҳудудларга кўра, ўртача бахт даражаси ўрганилиб, миллий бахт рейтинги ишлаб чиқилди. Рейтингда Бухоро вилояти энг юқори поғонани эгаллаган бўлиб, бу бухороликларнинг ўртача бахт даражаси Ўзбекистон бўйича юқори эканлигини кўрсатади. Мазкур рейтингда Тошкент шаҳри энг паст кўрсаткич билан қуйи поғонани эгаллаган.

REFERENCES

1. McMahon, D. M. The pursuit of happiness in history. *The Science of Subjective Well-Being*, 2008, pp. 80-93.
2. Sušić, K. Pojam sreće u filozofiji al-Fârâbîja: Klasični izvori i utjecaji na srednji vijek [PhD Thesis]. 2017, Available at: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9514/>.
3. Holowchak M. A. *Happiness and Greek ethical thought*. A&C Black, 2004.
4. Bruni, L. *Handbook on the Economics of Happiness*. Edward Elgar Publishing, 2007.
5. Veenhoven R. The concept of happiness. In *Conditions of Happiness*, 1984, pp. 12-38, Springer.
6. Easterlin, R. A. Will raising the incomes of all increase the happiness of all? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 1995, 27(1), pp. 35-47.
7. Di Tella, R., & MacCulloch, R. Gross national happiness as an answer to the Easterlin Paradox? *Journal of Development Economics*, 2008, 86(1), pp. 22-42.
8. Ferrer-i-Carbonell, A. Income and well-being: An empirical analysis of the comparison income effect. *Journal of Public Economics*, 2005, 89(5-6), pp. 997-1019.
9. Easterlin, R. A. Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. In *Nations and households in economic growth*, 1974, pp. 89-125. Elsevier.
10. Rojas M. *The Economics of Happiness*. Springer, 2019.
11. Blanchflower, D. G. Is unemployment more costly than inflation? *National Bureau of Economic Research*, 2007.
12. Böckerman, P., & Ilmakunnas, P. Elusive effects of unemployment on happiness. *Social Indicators Research*, 2006, 79(1), pp. 159-169.
13. Di Tella, R., MacCulloch, R. J., & Oswald, A. J. Preferences over inflation and unemployment: Evidence from surveys of happiness. *American Economic Review*, 2001, 91(1), pp. 335-341.
14. Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., & Diener, E. Reexamining adaptation and the set

point model of happiness: Reactions to changes in marital status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2003, 84 (3), 527 p.

15. Clark, A. E., & Oswald, A. J. A simple statistical method for measuring how life events affect happiness. *International Journal of Epidemiology*, 2002, 31(6), pp. 1139–1144.

16. Snoep L. Religiousness and happiness in three nations: A research note. *Journal of Happiness Studies*, 2008, 9 (2), pp. 207-211.

17. Lewis, C. A., Maltby, J., & Burkinshaw, S. Religion and happiness: Still no association. *Journal of Beliefs & Values*, 2000, 21 (2), pp. 233-236.

18. Helliwell J. F., & Putnam, R. D. The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 2004, 359(1449), pp. 1435–1446.

19. Dorn, D., Fischer, J. A., Kirchgässner, G., & Sousa-Poza, A. Is it culture or democracy? The impact of democracy and culture on happiness. *Social Indicators Research*, 2007, 82(3), pp. 505–526.

20. Hudson J. Institutional trust and subjective well-being across the EU. *Kyklos*, 2006, 59(1), pp. 43–62.

21. Frey B. S., & Stutzer, A. Happiness Prospers in Democracy. *Journal of Happiness Studies*, 2000, 1(1).

22. Nurdinova Sh. O‘zbekistonda baxtga ta’sir qiluvchi omillar tahlili. *Ekonomicheskoye obozreniye*. [Analysis of the factors affecting happiness in Uzbekistan]. *Economic Review*, 2021, 255 (3), pp. 16-27.

23. DeMaris, A. A tutorial in logistic regression. *Journal of Marriage and the Family*, 1995, pp. 956–968.

24. De Neve, J.-E., & Krekel, C. Cities and happiness: A global ranking and analysis. *World Happiness Report 2020*, 14.

25. DeJonge, T., Veenhoven, R., & Kalmijn, W. Diversity in survey questions on the same topic. *Social Indicators Research Series*, 2017, 68.

26. Blanchflower, D. G. Is happiness U-shaped everywhere? Age and subjective well-being in 145 countries. *Journal of Population Economics*, 2020, pp.1–50.

27. Veenhoven R. Healthy happiness: Effects of happiness on physical health and the consequences for preventive health care. *Journal of Happiness Studies*, 2008, 9(3), pp. 449–469.

28. Inglehart R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (eds.). 2018. *World Values Survey: Round Six - Country-Pooled Datafile*. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WWSA Secretariat. doi.org/10.14281/18241.8/.